

Ontwikkeling en Duurzaamheid, de uitdaging ontleed

Recensie van

Ontwikkeling & Duurzaamheid,
Paul Gimeno, Raoul Weiler en Dirk
Holemans (red.),
VUB-press, Brussel, 1996.

“Ontwikkeling en Duurzaamheid” is een interessant boek. De samenstellers hebben zes teksten bij elkaar gebracht die een mooi overzicht geven van de huidige discussie over Duurzame Ontwikkeling. De auteurs geven een gevarieerde benadering van de problematiek: zowel filosofische, economische, sociale en Noord-Zuid aspecten komen aan bod. Het boek is minder gevarieerd in de strekking van de auteurs. De meesten, zoals Alain Lipietz, Michael Jacobs en Edward Goldsmith, komen uit de eerder radicaal groene hoek. Het is dan ook een verrassing deze auteurs gepresenteerd te zien in een publicatie van het Technologisch Instituut en het Ingenieurshuis K VIV. Op verschillende plaatsen in dit boek krijgen de “technologen” nl. de volle lading m.b.t. hun bijdrage tot de ecologische crisis. In dat opzicht is de publicatie een hoopvol teken omdat er ruimte gecreëerd wordt voor discussie. Eenvoudig zal dit niet zijn, vooral

als we zien dat Petrella spreekt van een “zekere banalisering” van het begrip duurzame ontwikkeling. Ook de samenstellers van het boek hebben uit eerlijke schaamte afgezien van het veelvuldig misbruikte begrip “Duurzame Ontwikkeling”. Zij spreken liever van ‘Duurzaamheid en Ontwikkeling’. *Ceci n'est pas une pipe!*

Het boek begint erg gepast met een artikel van Bert de Vries over de ‘Contouren van een duurzame toekomst’. Hierin worden de wortels van het begrip ‘Duurzame Ontwikkeling’ nagetrokken. Gelukkig blijft het overzicht niet bij de Brundtland-klassieker. Duurzame Ontwikkeling wordt ook in zijn sociaal-culturele context bekeken. De Vries eindigt met de vraag, waar iedereen die een oplossing zoekt voor de duurzaamheidsproblematiek vroeg of laat bij terecht komt, of duurzaamheid een waarde van ‘hogere’ orde is. Hij

besluit dat dit niet noodzakelijk zo is, maar een samenleving kan in principe besluiten haar tot een hogere waarde te maken. Uiteindelijk is hij ook zo realistisch te zien dat het over een relatief kleine elite van beslissingnemers gaat die overtuigd moeten worden van deze 'hogere' waarde.

Binnen deze kleine groep mensen die mee de discussie rond duurzame ontwikkeling bepalen nemen de (milieu)economisten een alsmear prominentere plaats in. De jonge Britse econoom, Michael Jacobs, heeft reeds in 1991 met zijn boek "The Green Economy" aangetoond dat hij op een uiterst didactische manier de relatie tussen economie en ecologie kan situeren. In het artikel dat opgenomen is in "Duurzaamheid en Ontwikkeling" beschrijft hij op een grondige manier de beperkingen van de neoklassieke school die tot nu toe het milieueconomisch debat heeft beheerst. Hij duidt op het gevaar van een totale dominantie van de neoklassieke retoriek omdat er, volgens Jacobs, een aantal fundamentele premissen aan ten grondslag liggen die een foute weergave geven van de werkelijkheid. De neoklassieke economen reduceren het milieu tot een ordinair economisch product. Overexploitatie van natuurlijke grondstoffen en vervuiling van het milieu worden in die benadering veroorzaakt door het verkeerde prijskaartje dat aan het milieu hangt. Met zijn kritische analyse plaatst Jacobs heel wat vraagtekens bij de methodologie die de neoklassiekers gebruiken om het juiste prijskaartje te bepalen (contingente waardebeoordeling) en bij de mogelijkheden om op basis van de prijs van milieugoederen de optimale milieubeschermingsgraad te bereiken. Hij stelt dan ook een alternatieve benadering voor waar de beslissing over de optimale milieubeschermingsgraad gelegd wordt waar ze thuis hoort, bij een politiek-democratisch beslissingsproces. Zo komen we

terecht bij zijn pleidooi voor een institutionele milieueconomie. Die benadering verwerpt de premissen van de neoklassieke economie en wil ten gronde ingaan op de motivering van de mensen (bv. hoe worden voorkeuren bepaald? Wat is de rol van reclame?) door kennis uit andere disciplines, zoals sociologie, psychologie en antropologie, te betrekken in de analyse. Op die manier mag de institutionalistische milieueconomie niet vervallen in theoretische abstracties en modellen waarvoor, volgens Jacobs, de klassieke economie nogal vatbaar is. Hoe goed bedoeld deze nieuwe voorstellen ook mogen zijn, ze blijven natuurlijk slechts interessante intentieverklaringen die dringend om een concrete uitwerking vragen. Gelukkig erkent Jacobs dit zelf ook.

De laatste drie bijdragen hebben met elkaar gemeen dat ze de internationale aspecten van de duurzaamheidsproblematiek belichten. De artikels verschillen echter grondig wat betreft de inhoud en de vorm.

Edward Goldsmith beschrijft de gevolgen voor het milieu van de wereldhandel met een stijl die eigen is aan het bekende Engelse magazine 'The Ecologist' waarvan hij één van de stichters is en jarenlang de hoofdredacteur was. Met een indrukwekkende reeks voorbeelden toont Goldsmith de donkere kant van het westers welvaartsmodel met zijn negatieve gevolgen voor het Zuiden. De illustraties gaan o.a. over de milieueffecten van het pesticidegebruik in Taiwan, de kaalslag van bossen in Maleisië en de koffieplantages in Brazilië. In zijn analyse komt Goldsmith uiteindelijk terecht bij de rol van de Wereldhandelsorganisatie (World Trade Organisation, WTO) en de Codex Alimentarius, een weinig bekend agentschap van de Verenigde Naties dat momenteel de internationale veiligheidsnormen voor

voedingsproducten vastlegt. Die organisaties zijn, volgens Goldsmith, de belangrijkste struikelblokken die een duurzame handel in de weg staan.

Van een hele andere inhoud en stijl is de bijdrage van Alain Lipietz, "Het omheinen van de 'Commons', Milieuonderhandelingen in een benadering toegespitst op het Noord-Zuidconflict". Lipietz gaat in dit artikel in op een nieuwe problematiek die zich tijdens de laatste twee decennia heeft gemanifesteerd, nl. het collectief beheer van globale ecologische crisissen. Hij geeft een met interessante details gestoffeerde analyse van de drie belangrijkste globale milieuonderhandelingen die tot nu toe plaats vonden: de Ozon-, Biodiversiteit- en Klimaatsonderhandelingen. De centrale bezorgdheid die het artikel uitstraalt is het acute gevaar voor onevenwichtige onderhandelingen tussen Noord en Zuid. Aan de hand van de drie globale milieuonderhandelingen beschrijft Lipietz hoe de geïndustrialiseerde landen trachten het grootste voordeel te halen uit deze negotiëringen. De strategie die zij daarbij gebruiken noemt hij "het omheinen van de *commons*". Een concreet voorbeeld hiervan is het patenteren van genetische informatie uit het Zuiden door westerse farmaceutische bedrijven. Die genetische informatie is steeds gemeenschappelijk bezit (*common*) geweest. Plots moeten indiaanse gemeenschappen betalen voor het gebruik van planten waarrond zij dikwijls sinds eeuwen kennis opgebouwd hebben. Na het lezen van de conclusie, die gelukkig geen besluit wil zijn, blijft men met een erg pessimistisch gevoel achter over de mogelijkheden om tot effectieve internationale milieuonderhandelingen te komen waarbij het belang van een globale milieubescherming en de rechten van het Zuiden gegarandeerd worden.

Het boek sluit af met een bijdrage van Riccardo Petrella, "Globalisatie herdenken, De noodzaak van een nieuw sociaal contract". De kritiek van Petrella op de globalisatie is gekend. Een aantal cruciale aspecten komen in het artikel aan bod, zoals het belang van de cultuur en de retoriek van wetenschappers en intellectuelen. Daarenboven gaat Petrella ook uitgebreid in op de gevaarlijke illusie van de informatiemaatschappij als uitweg voor de duurzaamheidsproblematiek. De kritiek van Petrella is volledig terecht en erg waardevol, maar hij komt niet echt tot het tweede deel dat in de titel aangekondigd wordt: de noodzaak van een nieuw sociaal contract. In de laatste paragraaf van het boek wordt er een Charter voor de steden opgevoerd als instrument om het hoofd te bieden aan de negatieve globaliseringsprocessen. Een prachtige piste die erg veel mogelijkheden inhoudt, maar spijtig enkel in de laatste regels van het boek aan bod komt. Met een concrete benadering van de duurzaamheidsproblematiek vanuit bv. de steden zouden de prachtige theorieën die in het boek gepresenteerd worden misschien meer met de voeten op de grond gekomen zijn. De paradox bestaat erin dat de meeste ingenieurs, wetenschappers en intellectuelen, waarvoor dit boek bedoeld is, die theoretische beschouwingen te weinig concreet vinden, terwijl de auteurs net al de moeite van de wereld doen om hen te overtuigen van de dringende noodzaak van structurele veranderingen. Hopelijk werkt het ontleden van de uitdaging niet ontmoedigend of banaliserend maar juist inspirerend.

Bert De Wel